

Onkraj življenja.

Spisal Ivan Prijatelj.

red mestom je stala pritlična hiša Kvatrnikova. Porjavela opeknata streha ji je segala na ozadnji strani skoro do zemlje položnega hribčka, ob katerem se je razprostiralo predmestje. Na tej strani so bila mala vrata ali pravzaprav edina vrata, skozi katera so hodili v hišo; kajti velika vrata proti cesti so bila vedno zaprta, in če je bil že zabrisal razpoko med pragom in žilasto hrastovino, iz katere so bila narejena. Pred hišo je rasla tista drobna, tenka travica, ki ni nikoli velika. Tri korake od vrat se je košatil brez vsake simetrije kostanj, in za njegovim deblom se je videla v zidu vdolbina s podobo Brezmadežne za steklom.

Pred to podobo je gorela vedno rdeča lučca, vedno, kakor da bi hotela ugasniti. Kdo ji je prilival olja in kdaj, ni videl nihče. Sploh je malokdo zapazil ta mirni oltarček, razen kadar je ugasnila svetiljka. Takrat pa so se na cesti ogovarjale znanke takole:

»Botra, ali ste videli? Pri Kvatrnikovih je ugasnila svetiljka.«

Ali to se je dogodilo redko, redko . . .

Pred kratkim pa so se bila odprla velika vrata na stežaj, in skozi nje so ponesli pogrebci k večnemu počitku gospodarja te hišice, Antona Kvatrnika, bivšega agenta »Kat. zavarovalnega društva«. Prehladil se je bil ob neki povodnji; toliko da ni bil utonil. Domov so ga pripeljali, in v štirinajstih dneh je mirno v Gospodu zaspal.

Po petih tednih je bilo zopet vse pri starem, le razpoka pri pragu je zijala in čakala kakšne take plohe, ko poskakuje drobni pesek od tal. In po trati pred hišo so bila razrita mesta in znamenja vtisnjenih peta še tako vidna, kakor bi se bilo vse to včeraj dogodilo.

* * *

»... In zdaj diši tu samo še malo po kadilu. Ko bi hotelo zmerom dišati... Vidite, jaz imam vsa okna zaprta, samo da bi ostal ta vonj v sobi. Ta vonj! Morebiti je to greh, ali jaz vendar menim, da plava duh mojega umrlega moža v njem...«

Notarski kandidat Ribič je krepkeje potegnil vase zrak temno-opremljene sobe in se ozrl v obraz črnooblečene dame — Albine, vdove Kvaternikove. On ni čutil v sobi nikakega duha po kadilu. A gospe ni hotel niti s pogledom opozoriti, da se moti; zato je poslušno pogledal na zaprta okna, ki so bila pod zavesami zagrnjena še z rjavo tenčico in zunaj zaprta z zelenimi oknicami. Samo zgornji del oknic je bil odslonjen, in skozi ta presledek se je videl v bližini vrh resne smreke in dalje kosček gradu, ki je žarel v pojemajočih žarkih večernega solnca.

»Prvo poročilo o nesreči vas je hudo prizadelo, kaj ne, milostljiva?«

»Ne vem. Pogosto čutim, kakor da bi mi očitala vest, da nisem dovolj občutila bridke izgube. Druge čutijo drugače. Spominjam se s počitnic pri stricu. To je bilo takrat, ko sem bila dovršila šesti razred samostanske šole. V vasi je bila izgubila nekega tesarja žena moža; drevo ga je bilo ubilo v gozdu. Ko je izvedela grozno novico, je begala po vasi in si ruvala lase. In pozneje, ko so ji ga prinesli na nosilih še malo živega, se je grudila na travi pred hišo in tolkla z glavo ob tla... Pri nas je bilo vse tiho. Ko so ga položili tu-le na posteljo, sem ga vprašala, ali ga kaj boli. On mi je odmajal. Nato sem mu popravljala zglavje, ker se mi je zmerom zdelo, da je prenizko, in da mu sili kri v glavo. Jokala menda nisem glasno, tarnala tudi ne. Ali sem sploh zmožna česa takega? Ne vem.«

»Ljudje so različni, milostljiva. Vsakemu ni dano, kazati svoje notranje stanje na zunaj. Ali pogosto je v enem samem pogledu več bolesti nego v potokih solza.«

»In vendar mi je hudo — zakaj, mi ni prav jasno. Poglejte, ta sobica je moj svet in ta tišina moje življenje. Tu me nič ne vznemirja in nič ne draži. Včasih sem hodila na vrt. Sedaj ne prestopim več vrtnih vratic. Naj vse konec vzame!«

Vdova je povzdignila lepo glavo in je dalje govorila:

»Včeraj sem zapazila te-le nekazne veje po stenah. Poslala sem po slikarja, da mi jih pobeli, potem pa naj mi naslika sveto Klaro na zlatem ozadju, v črni samostanski obleki, sveto Kordulo na klečalniku, na straneh pa sveto Emeriko in sveto Sholastiko. In potem

ne pojdem več v samostansko cerkev k maši, ampak samo k svetemu Antonu.«

Ribič se je ozrl po sobi. Nehote se mu je zazdelo, da plava religija v tem svetu odmaknjenem prostoru, da rastejo legende iz preprog, da pogledujejo izza zaves dolgi, ozki obrazi s svetniškim sijajem. Čutil je peroti nadnaravnih duhov nad seboj. Pred njim je sedela, naslonjena na mizo, mlada vdova kakor gospodarica vseh teh skrivnih bitij. Hotel ji je posaditi v mislih na glavo samo še zlati sij. Pozni solnček je trepetal po stropu v dolgi progi, kakršno je propuščala razpoka na oknicah. Ali v tistem hipu se je spomnil, da je to ona Albina, kateri je pred sedemnajstimi leti kot šestletni dečko pravil v stričevi lopici bajko o tem božjem solnčku. Mamica mu jo je bila povedala. A Albina se mu je strašno smejala, ker je še verjel bajkam, ga gladila po razkuštranih laseh ter ga zaporedoma imenovala »norčka«.

Ribič se je bil zamislil.

Vdova ga je gledala nekaj časa. Zazdelo se ji je, da čuti z njo. Zato mu je rekla zaupno:

»Zakaj mi je vsa priroda tako omrzela? — Zato, ker me straši,« si je odgovarjala tiho in boječe sama. »Nikar mi ne zamerite, a jaz se bolj bojim teh mrtvih strahov prirode nego spomina svojega moža, čigar izgubo sem premalo občutila. Onikrat sem šla v samostansko cerkev k večernicam. Morala sem skozi Log. Solnce je bilo že zašlo, in nebo na zapadu je bilo krvavo in grozno. Voda v Logu je bila kakor mrtva. Suhe vrbe so segale s skrivenčastimi, razpokanimi vejami v vodo, kakor da bi česa iskale v težki, nepremični vodi. Povsod se mi je zdelo, da leži nekaj pod vrbovimi vejami in ne more iz vode. Krvavi zahod se je videl v vodi. Vse pa je bilo strašno . . .«

Mlada vdova si je pokrila oči in se bolestno obrnila proti zidu.

»Milostljiva, ali vam je kdo povedal, kako se je ponesrečil vaš pokojni sopro?« je vprašal Ribič.

»Saj to je. Pravil mi je njegov prijatelj, temu pa je bil vse razložil kmet, ki ga je našel napol živega med vejevjem.

»Ah, tako.«

Potem sta molčala.

V solnčnem traku je trepetal prah.

Po steni se je plaho kradel žarek, kakor da bi se bal zamaknjeno usnulih zaves, mrtvih lilij v kotu, polnih nadnaravnega življenja. Oni solnček, ki je slednje jutro prihajal pozdravljat sveže lilije na

vrta, se je ustrašil teh svetnic, klečečih pred Lurško Brezmadežno, nad katero je trepetal prah v finih, nevidnih plasteh.

»Kako dobrodejno je nebeško solnce!« je izpregovoril Ribič, pazljivo motreč odsev solнца na svoji roki.

»Da, v nebesih je solnce,« je rekla za njim vdova Albina.

»In po zemlji so razlita nebeška čuda.«

Mlada vdova je pomolčala. Šele čez nekaj časa je pripomnila:

»Ali po zemlji hodi smrt . . . Na raztegnjenih ravninah hira drevje, po dolгих poljanah vene cvetje, pod milim nebom umira človek. Povsod hodi smrt . . . Po močvirjih nastavlja svoje mreže, po gorah se brezčutno igra s skalami, čez nebo razpenja svoj prapor in z žarečimi, koščenimi prsti grabi po nebu in zemlji. Zunaj hodi smrt . . .«

»To je strašno!«

»Tudi vam je to strašno!«

Ribič je malo pomolčal, potem pa hitro dejal: »Ne, ne, meni so strašna vaša čuvstva.«

Vdova se je smehljala. Njen nasmeh je bil poln truda in usmiljenja.

»Meni je hudo, ker ne vidite življenja, ki vas obdaja v skritih skladih, ker ne čutite njegovega diha, ki veje skozi vsak kotiček, ker se ne zavedate božajočih njegovih peroti, ker ne občudujete življenja celo v smrti.«

Na vdovinem obrazu je sijal še prejšnji nasmeh.

Ribič se je zravnal:

»Milostljiva, ali ste ljubili svojega soproga?«

Neumestno bi bilo to vprašanje, da bi ga ne bil izpregovoril Ribič z neko čudovito odvažnostjo in neizprosno. Videti je bilo, kakor da živi vsa njegova notranjost tisti hip v tem vprašanju.

»Da, gospod Ribič; mislim, da sem ga ljubila,« je dejala vdova počasi in poslušno.

»Zakaj ste ga ljubili?«

Vdova je za spoznanje povabila trepalnice in pristavila še tiše, sramežljivo:

»Ker mora žena ljubiti svojega moža.«

»In vaš soproga vas je ljubil?«

Vdova je dihnila prosteje:

»No, saj je bil tako dober! Nikoli mi ni rekel žal besede.«

Sedaj jo je popustilo trepetanje. Da jo je bilo poprej nekaj streslo, je šele sedaj zaznala.

»Ali kako ste ga ljubili?«

»Kako . . .«

Ribič se je nagnil z zgornjim životom naprej.

»Ali ste se veselili njegovega povratka s potovanja?«

Vdova je malce genila z glavo.

»Ali ste hodili uro prej semtertja po sobi, iz sobe v sobo, iz kuhinje v klet, na prag? Ali ste mu hodili onkraj gozda naproti? Ali ste se zasmeli, kadar sta se pogledala nepričakovano naravnost v obraz, iz oči v oči? . . . Ali ste videli, ko ste na stezi pričakovali soproga, da se vam po vsem gozdu smejejo sinice-smejačice, in da vam kos oblastno intonira z vrha smreke svojo koračnico? Ali se vam je potem doma zdelo, da oni-le kostanj pred hišo pogleduje s konci svojih vej nagajivo skozi okno v sobo, kjer sta sedela s soprogom? In da se zopet zamikuje, zopet in zopet! Ali vas ni za hip prešinila misel, da zavese pri oknu tako trepečejo kakor otroci, ki so pričakali očeta, in z ročicami in nožicami izražajo svojo nestrpnost, da bi prišli v očetovo naročje?«

Na vdovinem obrazu je medlel nasmeh.

Magični vpliv prvih, nasilnih vprašanj mladega moža se je bil poizgubil. V sobi je ležal zopet težki zrak, dih smrti . . . In tega je dihala vse z vdovo vred.

»Gospod Ribič, tako čutijo samo pesniki,« je rekla vdova s suhim nasmehom.

»Tako čutimo vsi v gotovih hipih,« je popravil mladi mož pre-pričevalno. — »V prirodi je Bog . . . povsod je Bog. In Boga moramo vedno čutiti. Ako ga čutimo vedno, nam ni nikoli težko in dolgočasno, nikoli se ne jočemo, ampak točimo samo solze veselja... A z Bogom se govori samo z otroškim nasmehom na ustnicah. Saj smo božji otroci! — Po zaprtih in zaslonjenih kotih pa preži zli duh . . . okrog njega je vse pusto in prazno. Gorje mu, kdor je zaprl samega sebe! Ob zlem duhu hira vsakdanjost med upom in obupom. Zli duh ne umira, ampak vodi smrt za seboj . . .«

Zahod je bil otemnel, in od smrekovega vršička se ni videlo skozi zgornje oknice nič drugega nego črna pega.

Na mizi je stala svetiljka z dolgim senčnikom, podobnim halji-dopetači. Vdova je prižgala. Motna, fosforasta svetloba se je razlila po sobi. Črez strop se je razpel širok krog, koti pa so se vendar prav malo razločili.

Ribič je gledal vdovo. Vedno, celo ko je prižigala luč, se je težko smehljala. Tudi ko je bila sedla, ni opustila mučnega smeha. Rekla pa ni nič.

Ribič je pristopil k oknu, odprl prvo plat in privzdignil oknice. Videlo se je po pobočju hriba prav do gradu. A vse je bilo potopljeno v mrak. Prislonil je okno nazaj in začel hoditi po sobi. Potem se je ustavil pred vdovo in ji rekel mehko:

»Tudi vi ste tako čutili.«

»Ne,« je rekla vdova komaj slišno.

Spomnil se je, da je bil včasih njen najboljši prijatelj, ali recimo . . . znanec . . . pa je nadaljeval:

»Prvo pomlad v zakonu?«

Ona mu je odmajala.

»Sobotne popoldneve na samostanskem vrtu?«

Vdova je mehanski odmajevala z glavo, kakor da ne bi čutila, da njegova vprašanja prehajajo v prošnjo.

»Pod orehi na vrtu svojega strica?«

Isti mrtvi mir. Ribiču je podrhtel glas.

»Za našo pristavo . . .«

Hipoma je omolknil, kakor da bi se bil zarekel. Vdova ga je pogledala z izrazom strahu in bojazni. Očividno je bila tu zanjo meja v neki drugi, davno prošli svet, v katerega ni hotela nazaj niti z mislijo.

Ribič se je hitro zavedel; sramežljivo je pogledal v mizo in dejal:

»Toda, ko ste pričakovali poletne pozne popoldneve gospoda tam-le na robu gozda, ste vendar čutili, da priroda ni trmoglava in dolgočasna?«

»Po letu sem ga čakala tu-le. A ob zimskih večerih sem večkrat stopila pred hišo in gledala, kako mesec obseva dolge, prazne snežene poljane. Takrat mi je pogosto prišlo na misel, da se priroda sama kaznuje, da se pokori za mladostne grehe kakor uboga grešnica, ki si troši pepela na glavo.«

Notarski kandidat Ribič je pomenljivo pogledal vdovo in začel iznova korakati po sobi. — Potem je izrazil željo, da bi šel rad počivat. Postrežnica ga je peljala v pritlično sobo, ki so ji okna gledala na vrt.

* * *

Vdovi pa se je storilo inako.

Na obrazu je čutila mučne sledove smeha. Tako dolgo se že ni zgenilo nič v njenih mrtvih potezih. Mislila je že, da je dosegla

mir, ki samo ukazuje, a se nikdar ne pokori. Menila je že, da je zanj minil nasmeh, ki sprejemlje zunanje vtiske in jim obenem odgovarja, ki se da slepiti in prevarjati ter sám slepi in prevarja. Spomnila se je mladosti, ki se smeje, da se smeje, ki dela, da dela, brez vzrokov in smotrov. In te misli se je zbala. Zakrila si je obraz, ki jo je pekel od prejšnjega smeha.

In vendar je mladost tako lepa!

Kakor da bi ji bilo narejeno: odslej ni mogla več misliti na stroge samostanske obraze. Trudila se je, da bi mislila nanje, a pred oči so ji prihajale prvoobhajanke iz samostanske cerkve v belih oblačilih, z rožo v laseh in smehom na licih. Izmed učiteljic je stala pred njo vedno le mati Cirila, ki se je navadno vselej smejala, kadar je stopila v šolo.

Vdova je vstala in začela stopati po sobi. Postrežnica je prinesla vodo in pričela odgrinjati posteljo. Pogledovala je postrani na vdovo. Čudno se ji je zdelo, da ne kleči pri klečalniku. Tiho je zapustila sobo. Ko je zapirala vrata, se ji je zdelo, kakor da bi bila gospa vzdihnila in si z rokami pokrila obraz.

Vdova je mislila na to, kar je govorila z notarskim kandidatom Ribičem.

Prišel je bil k njej iz oddaljenega pokrajinskega mesta, da se domenita glede zapuščine Kvatrnikove. Vdova mu je bila poverila vse sodne zadeve. Spominjala se ga je iz mladih let, ko je hodila sirota brez staršev na deželo k stricu na počitnice. Bila je večkrat bolehná, zato so jo puščali iz zavetišča malo na zrak k imovitemu stricu, pri katerem se je vselej pokrepila.

Prvo leto je bila še majhna in kaj razposajena. Letala je z mladim Ribičevim dijakom, ki se je bil šel v mesto učít za gospoda, po polju, lazila z njim po grmovju za jagodami in ptičjimi gnezdi, posedala ob pastirskih ognjih in pekla krompir, plezala na tuje drevje in bila z vso mlado družbo uhana od sosedovega hlapca.

Ko je prišla vdrugo, se je vedla dostojneje. Z Ribičevim je govorila le redko in vedno z povešenim in zardelim obrazom. Posedala je rada na vrtu pod mahovitimi orehi in strmela v daljavo.

Na svojih tretjih počitnicah — prihajala ni vsako leto — pa je ni bilo videti drugje nego v cerkvi. Lopici na vrtu se je bila povsem izneverila. Od maše grede je gledala v tla; semtertja se je pogovarjala s starimi ženicami. Oblačila se je črno. Vsi so pravili, da bo nuna. Pa ni postala nuna, ampak po želji starega strica, ki ji je dal lepo doto — žena agenta Kvatrnika. Ta Kvatrník je bil

znan*in na najboljšem glasu kot pobožen voditelj romarjev. Ona ga seveda ne bi bila vzela na željo stričevo, pa pokorila se je svojim učiteljicam, ki so rekle, da je to volja božja.

Toda na vse to vdova Albina sedaj ni mislila. In vendar je objemalo ta leta toliko poezije, poezije veselja in miru! A to je bila mladost, oni svet, v katerega vdova Albina ni več smela. Ona si je bila s strašno doslednostjo in energijo ustvarila nov svet, oni svet, ki plava po stanici od rojstva bolne deklice, ki se zgrinja in spenja po stenah tihe katedrale.

Vdova je mislila na zadnje besede, katere je bila govorila nocoj Ribiču.

Nekaj jo je težilo. Priznala si je, da je to vest. Tako ji vest navadno ni govorila. Ona se je redkokdaj menila s kom. O takih stvareh kakor danes se sploh ni pogovarjala z nikomer, v sebi pa je bila to zdavnaj preživela. Zakaj so jo mučile zadnje besede? Premislite: en sam prizor ji je silila vest v spomin, en prizor, ki je bil tako vse drugačen nego njene zadnje besede nasproti Ribiču, tako različen od njenega sedanjega stanja! In na ta prizor bi bila morala pomisliti, predno je bila tako govorila.

Ona ni odpravila vesti. Čemu? Očitane vesti je bilo zanjo sreča, toda trpela je mnogo. To je bil njen kes, njena pokora, vse obenem. In kes in pokora sta bila njena sreča.

Tudi zdaj se je radovoljno vdajala mukam vesti. Svojo lepo glavo, svoje mirne oči, svoje tihe ustnice, svoj čisti vrat, svoje bele roke, ves svoj život je pokladala pokorno na žrtvenik. Tudi si ni odganjala misli, ki so jo vlekli brez usmiljenja v gozdič in ji v bleščeči luči kazale steze, po katerih je hodila, pričakujoč v drugem tednu zakona soproga z daljnega pota. Vse je bilo razgrnjeno pred njo: — Ob stezi so rasle trepetlike in grešno drhtele z njo, polne veselega hrepenenja in neznanega poželenja. V grmovju se je igral par penic »skrivalice«. Albina je hitela po stezah, in zaljubljeni parček je letal z njo — tako se ji je zdelo. Visoka trava na zeleni ravnici se je zgrinjala in se poljubljala s kodrastimi cvetnimi glavicami. Albina je bila prišla prezgodaj, in Kvatrnika ni hotelo biti dolgo dolgo. Vedno iznova je hodila na visoko ravnico in se ozirala po beli cesti, ki se je vila črez travnike in njive. Pri tem se je izmučila. Legla je v travo ob stezi, da bi se malo odpočila. Bilo ji je tako mehko okrog prsi! Taka sladkost je kipela iz pomladanske prirode! Bilo je vse opojno, omamljivo. Zaprla je oči in se potapljala v razkošnost veselega pričakovanja. Objelo jo je gorko odelo poznega popoldan-

skega vzduha. Okrog so brenčale žuželke, tiha godba . . . drešnavo šumenje . . . dišeča toplota . . . V dolgih presledkih ji je izginilo vse v zavesti . . . Zaspala je.

Ko se je zbudila, je zagledala pred seboj obraz svojega soproga tako blizu, da jo je dosegalo njegovo dihanje. Na ustnicah je čutila sledove poljuba, ki jo je bil zbudil. Okrog se je bil razgrnil somrak.

»Tako me čakaš, ti zaspanka?! Lepa je ta,« ji je govoril soprog in ji pretil s prstom.

»Premisli, Anton, zaspala sem . . .«, je rekla ona, in glas se ji je tresel. Soprog pa se ji je smejal in ji popravljal s čela mokre lase, ki jih je bila že zapadla rosa.

Takrat je bilo vse okrog nje lepo, in s soprogom sta se smejala vsaki stvari, vsaki še tako brezpomembni besedici.

To jo je sedaj mučilo.

Vsak oni hip se je sedaj raztezal v ure, polne težkega truda. Vsak objestni smehljajček je bil sedaj rabelj s tisočnimi drobnimi šili.

To so muke iz življenja, ki je za življenjem . . .

Ali v teh mukah je bilo nekaj sladkega. Nadnaravna slast je plavala nad njimi. Zazdelo se ji je, kakor da bi ji kapljala na pokorno glavo sveta voda očiščevanja v dolgih, tankih curkih. In v tem kesanju je bila zanjo neznana prelest. Čutila je mehko razkošnost: to so bile že druge cvetlice, druge travice z drugačnimi glavici. A premembe sama ni čutila. Ni vedela, kdaj so ornamentne lilije dobile sok in življenje vase, kdaj so se odločile od zidu vrtnice in se začele pozibavati v vetru, kdaj se je priroda vkradla v svoje med zidove ujete forme. Ali mahoma jo je objel tako svež vonj, tako nebeško hladilo!

Zunaj se je bil okrepil veter in odprl okno, katero je bil Ribič samo priprl.

Vdovi je šinil pogled na okno. Smreka, kateri se je videl poprej samo vrh, je stala sedaj cela pred njo, zavita v prosojen mrak pomladanske noči. Veter se je lovil v njenih vejah, med katerimi je zaživelo čudno življenje. Začela se je pripogibati z vrhom, vejami prav kakor živa, nadnaravno živa. Vabila jo je iz hiše.

In vdova ji je sledila mehanski liki mesečnica.

Oprezno je odprla vrata svoje sobe. Potem je v veži postala in poslušala, ali se bo kaj genilo v postrežničini sobi. Vse je bilo mirno, samo rahlo dihanje se je čulo, in budilnik je glasno tiktakal. Nato je varno pritisnila na kljuko malih vrat. Bila so zaklenjena. Začela je tipati po steni in iskati ključ. Našla ga je na desnem

podboju. Previdno ga je vteknila v luknjico in ga obrnila. Ko je stopila za hišo, je za hip postala, negotova, kam naj gre. Potem pa ni šla na ono stran vrta, kamor jo je prej vabila smrečica, ampak je zavila na drugi konec hiše.

Na vrtu se je še komaj poznala peščena pot. Trava je visela nanjo, kosmulje in grozdičje se je bilo čez mejo razkošatilo, debelolistne georgine so se oblastno stezale na stezo. V sredo vrta, pred hladnico na okroglici, kamor je ona po navadi sadila lilije, tulipane in bele hrizanteme, pa je bila letos dekla nasadila graha in srhkih paradižnikov. Ti so skoro zaslanjali vhod v hladnico. Po njej se je bila razhobotala divja trta, katere ni letos nihče obrezal.

Vdova ni hotela v lopico, ampak je ostala pred njo. Tako novo se ji je zdelo vse okrog, novo in čudno.

Izpod jazminovega grmovja na kraju vrta se je valila sivkasta megla, vijoč se v najčudnejših oblikah med vejami dreves in stebli cvetic. Vse je bilo v dimu. A ta dim je bil opojen; celi vrt se je potapljal vanj. Samo sadno drevje in laški jeseni so se spenjali visoko, in še više je strmelo nebo z milijoni zvezd, ki so pričakovale luno.

In potem je prilezla luna.

Oblački sivkastih megla so se spoštljivo umeknili in se postavili v vrsto ob vrtni ograji. Luna jih je osvetila; videti so bili kakor vojaki, oblečeni v srebrno obleko.

Vdova je stala pod cvetočim laškim jesenom in opazovala to nočno življenje. Nanjo so padali obleteli cvetovi: majhni, rumenkasti, nazobčani, z luknjico odspodaj. To je bilo počasno, nepretrgano padanje skozi gosti zrak, napolnjen s silnim vonjem po laškem jesenu. Omamljiv vonj! Dremavo premikanje, izginjanje, prikazovanje! . . . Vdova je nepremično gledala to vrtoglavljenje drobnih cvetov in puščala, da so se usipali nanjo, ji drsali po glavi, čez čelo, preko oči, ji trepetali po vejicah, polzeli po licu, čez ustnice ter se spuščali po dolgih gubah njene obleke navzdol.

Prihajala je v ono stanje, v katerem se volja in razum tiho umičeta . . .

In v tem stanju se je zgenila in se bližala oknu sobice, v kateri je ležal notarski kandidat Ribič.

Okno je bilo tako visoko, da ni bilo mogoče s tal pogledati v sobo. Vdova si je malce privzdignila krilo, se ozrla parkrat okrog, pazno posluhnila in varno stopila z nogo na najnižjo letvico opore za vinsko trto, ki se je spenjala ob zidu. Pogledala je še enkrat po

vrta. Megleni vojaki so stali še vedno tako spoštljivo ob ograji, med vejami laških jesenov pa se je slišalo tenko pikanje. Z vej se je odločil včasih tudi kak orumenel, prosojen listič in se spustil proti zemlji, udarjaje s pecljem ob mladike.

Vdova je posegla z rokami med trto, poiskala med širokim perjem letvico in se oprijela zanjo. Nato se je vzdignila od tal in se prijela z desnico za okvir pri oknu. Vzpela se je toliko, da je prišla z očmi nad rob okna. Zastorove deščice so bile spuščene malo nad polovico okna. Pod njimi se je moglo pogledati v sobo. A nič se ni dalo razločiti v njej. Vdova je napenjala oči. Luna še ni bila priplavala črez streho, a od neke oddaljene stene se je probijal skozi redkejšje jesenove veje medel odsvit. Vdova je že zagledala vrata in na njih visečo otiračo . . . Zdajci se ji je zdelo, da se nekaj giblje v sobi; prav pred šipe se je pomolilo nekaj kakor moški obraz. Vdovi je zamrl v grlu glas. Preperela letvica se je zlomila s precejšnjim treskom, in vdova se je počutila na tleh.

Naglo se je pobrala in izginila za oglom skozi mala vrata.

* * *

Zjutraj je bil krasen dan.

Daljne gore, žareče v jutrnjem solncu, so se videle prav blizu. Zrak je dihal svežost.

Notarski kandidat Ribič je sedal na voz, pripravljen za odhod. Na pragu velikih vrat je stala vdova Albina; oblečena je bila v lahno jutrnjo obleko. Stala je mirno, a vendar je izražala vsa njena postava živahnost in veselje; tako lahkotna je bila. Smehljala se je komaj vidno.

Z Bogom, milostljiva!« je klical Ribič, oziraje se, ko se je voz že premikal.

»Z Bogom, gospod Ribič! Skoro zopet pridite!«

Voz je oddrdral, in vdovine poslednje besede težko da bi se bile čule. A vdovi so bile ostale na obrazu; zakaj zasijal ji je pri njih, in v vseh potezah je zatrepetalo nekaj novega, ki šele pride...

